

OpenSciLab.org

Наукова платформа

Open Science Laboratory

Deák József
Hatsianovich Ya.
Simonović Nikola
Аніщук А.М.
Аржанухіна С.В.
Бірюк Л.Я.
Богомол І.Є.
Боднар Д.М.
Бражанюк А.О.
Броневиц Т.А.
Величенко А.М.
Височина Н.В.
Гоцуляк М.В.
Гурська О.В.
Дідюк Ю.М.
Дініц Р.О.
Єрошенко Г.А.
Жебель В.М.
Жидецький Ю.Ц.
Іванова А.С.
Івашкевич О.В.
Калугіна Ю.В.
Колеснік І.В.
Коноваленко О.К.
Краєвська Н.О.
Кривцов В.В.
Ларионова С.О.
Лебедева О.С.
Манчинська Н.Б.
Марченко К.О.
Мишаківська Л.О.
Мудрик С.Б.
Нерознак Л.С.
Онофрієнко Н.О.
Орленко Н.А.
Осташова Я.В.
Остістова А.В.
Павлусів Н.М.
Павлюк А.В.
Пасько Е.А.
Перелыгин В.В.
Перцова О.В.
Полетай О.М.
Протасова А.С.
Репина С.О.
Решта В.М.
Рибалкін І.М.
Романчук В.В.
Руденко В.М.
Руденко Н.М.
Савчук А.М.
Серый А.И.
Скидан І.В.
Скрипка М.В.
Соловійова Д.В.
Стадольник А.Ю.
Стецкая А.Н.
Стогній А.О.
Столяренко О.Б.
Стрельцова И.Н.
Тертична Н.А.
Фрумкина А.Л.
Черняк В.А.
Чех О.С.
Чурсанова К.А.
Шестаков Ю.Н.
Шмалько Ю.В.
Шульжук Н.В.

*Сучасні тенденції
та концептуальні
шляхи розвитку
освіти і педагогіки*

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

Наукова платформа

Open Science Laboratory

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ**

Матеріали

**II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(м. Київ, 27 січня 2021 року)**

Самостійне електронне текстове
наукове періодичне видання комбінованого використання

** на обкладинці вказано перших авторів кожної доповіді*

Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки [зб. наук. пр.]: матеріали II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 27 січня 2021 р.). Київ, 2021. 427 с.

Збірник містить матеріали (тези доповідей) I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки», у яких всебічно висвітлено проблеми сучасної освіти, а автори обмінюються педагогічним досвідом.

Видання призначене для вчених, педагогічних та науково-педагогічних працівників, здобувачів наукових та освітніх ступенів.

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки»
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

Адреса оргкомітету та редакційної колегії:

м. Київ, Україна

E-mail: conference@openscilab.org

www.openscilab.org

Наукові праці наведені в алфавітному порядку та згруповані за напрямками роботи конференції.

Для зручності, беручи до уваги, що видання є електронним, нумерація та загальна кількість сторінок наведені з врахуванням обкладинки.

Збірник на постійній сторінці конференції: <https://openscilab.org/ru/?p=3051>

*Матеріали (тези доповідей) друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за якість та зміст публікацій несе автор.*

ЗМІСТ

* зміст інтерактивний
(натиснення на назву призводить до переходу на відповідну сторінку)

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Калугіна Ю.В.

ЕКОНОМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 12

Мишаківська Л.О.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОГО ХАРАКТЕРУ 17

Протасова А.С.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАУКИ ТА ОСВІТИ 21

Стецкая А.Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ДИЗАЙНЕРСКИХ УМЕНИЙ У ДЕТЕЙ
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА КАК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ
ПРОБЛЕМА 26

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Бірюк Л.Я., Пішун С.Г.

ДО ПИТАННЯ РОЛІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 34

Соловйова Д.В.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 41

Столяренко О.Б.

ВПЛИВ ПЕДАГОГА НА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ
НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ..... 48

СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Боднар Д.М.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ Й РОЗВИТКУ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА 52

Марченко К.О.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ ЕМПАТІЇ
СТАРШОКЛАСНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ..... 59

Решта В.М., Овсяник Л.М., Кисла І.І., Лобода Т.В., Пелих І.П.

СИНДРОМ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» ВЧИТЕЛЯ. ПРИЧИНИ
РОЗВИТКУ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОФІЛАКТИКИ..... 65

Савчук А.М.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ GOOGLE CLASSROOM НА УРОКАХ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ 70

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Deák József

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ІСТОРІИ 100 ЛЕТНЕЙ ГОДУДАРСТВЕННОЙ
ПОЛИЦИИ ВЕНГРИИ И 300 ЛЕТНЕЙ РОССИЙСКОЙ РЕГУЛЯРНОЙ
ПОЛИЦИИ – У ИСТОКОВ 74

Бражанюк А.О.

СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ТА
ЕРГОТЕРАПЕВТІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 78

Дідюк Ю.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МАРКШЕЙДЕРСЬКОГО КРЕСЛЕННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ 83

Лебедєва О.С., Косенко Н.О., Коваленко А.В., Левашова Ю.С.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ “SOFT SKILLS” У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ 89

Онофрієнко Н.О., Няньчук О.Ю.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ МЕТОДАМИ МАТЕМАТИКИ..... 96

Пасько Е.А.

ВЛИЯНИЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА
ПРАВОСОЗНАНИЕ МОЛОДЕЖИ 102

Полетай О.М.

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У
СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ 109

Фрумкина А.Л.

МОДЕЛИ ПРОЦЕССОВ ОБУЧЕНИЯ ИЗО В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ 115

Чурсанова К.А.

ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ И КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ НОВЫХ ПОДХОДОВ В МОДЕРНИЗАЦИИ РОССИЙСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ 123

СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Остігова А.В.

АСИНХРОНИЯ РОЗВИТКУ ПРИ ДИТЯЧОМУ АУТИЗМУ, ЯК АСПЕКТ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНУ АДАПТАЦІЮ 132

Руденко В.М.

НАУКОВА ПРОБЛЕМА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 135

Стогній А.О.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 145

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ

Колеснік І.В., Левчук Т.М., Терещенко І.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ГІМНАСТІВ 156

Коноваленко О.К., Брагин Я.Ю.

ОРИЕНТИРОВОЧНЫЙ КРИТЕРИЙ ДРОБЛЕНИЯ ТРЕНИРОВОЧНОЙ НАГРУЗКИ ПО ОТДЕЛЬНЫМ ЗАНЯТИЯМ 161

Мудрик С.Б.

ГРА ЯК «ДОПІНГ» – ЧИ ДОПІНГ ДЛЯ ГРИ? 165

Орленко Н.А., Величенко М.А., Ключников Т.М.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ САМОКОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ 170

Репина С.О.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ СПОРТА В УКРАИНЕ 173

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Шестаков Ю.Н., Хоровец І.Г.

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ СИСТЕМЫ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ: СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ И
МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ 181

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Аржанухіна С.В., Перцова О.В.,

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО
УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ..... 188

Павлюк А.В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН..... 192

Перцова О.В., Богомол І.Є.

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЗВО 197

Романчук В.В., Коломієць А.В.

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ..... 202

Серый А.И.

О МНОГОЗНАЧНОСТИ ТЕРМИНА «АБСОЛЮТНЫЙ» В КУРСЕ
ФИЗИКИ..... 205

Стадольник А.Ю.

РОБОТОТЕХНИЧЕСКИЕ КОНСТРУКТОРЫ КАК СРЕДСТВО
ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ НА
УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ И ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО
РОБОТОТЕХНИКЕ..... 209

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Simonović Nikola, Maksimović Jelena

THE CONCEPT OF PLURALISM OF RESEARCH PARADIGMS AS A
STIMULUS TO A REFLECTIVE APPROACH IN EDUCATIONAL
PRACTICE..... 221

Тертична Н.А., Шаблевська Т.С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ СЕНСУ ЛЮБОВІ В
ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ..... 230

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Аніщук А.М.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КОМУНІКАТИВНОЇ ГРИ 240

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Гоцуляк М.В., Маславчук Н.А.

ЕКОЛОГІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ 249

Жебель В.М., Сакович О.О., Гуменюк А.Ф., Антонюк Я.О.

ЗНАЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ В
ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У МЕДИЧНОМУ
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ 253

Кривцов В.В., Кривцов В.В.

З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ КОНКРЕТНОЇ
СИТУАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 258

Манчинська Н.Б.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 269

Скидан І.В., Орленко Н.А., Гейченко С.П., Лукашова І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАУ ПІД ЧАС
ПАНДЕМІЇ 273

Скрипка М.В., Панікар І.І., Гарагуля Г.І.

ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА» 279

Черняк В.А., Карпенко К.К., Гибало Р.В., Кузьменко О.В.,

Нагалюк Ю.В.

КЛІНІЧНЕ І НАУКОВО-ОСВІТНЄ ЗНАЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
ОНОВЛЕНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПІСЛЯТРОМБОТИЧНОЇ ХВОРОБИ
НИЖНІХ КІНЦІВОК 289

Чех О.С.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ТРАЕКТОРИИ КАК
МЕХАНИЗМ ПРОФЕСИОНАЛЬНОГО САМОРАЗВИТИЯ И
САМООПРЕДЕЛЕНИЯ СТУДЕНТА – БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА 297

Шульжук Н.В.

ПРАГМАЛІНГВІСТИКА У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГА..... 303

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Ларионова С.О.

СОЦІАЛЬНА ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЛИЧНОСТИ: КРИТЕРИИ,
ФУНКЦИИ, МОДЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ..... 310

Нерознак Л.С., Демиденко Т.М.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ, МАТЕРІ ЯКИХ
ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА..... 321

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Жидецький Ю.Ц.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ
МВС УКРАЇНИ 325

Іванова А.С.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ
СУБ'ЄКТАМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ..... 329

Павлусів Н.М.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ: ВИКЛИКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ..... 336

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Богомол І.Є., Лиска А.І.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ
ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ІТ-
ТЕХНОЛОГІЙ 340

Дініц Р.О., Яценко В.В.

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В
УМОВАХ ПАНДЕМІЇ 343

Єрошенко Г.А., Лисаченко О.Д., Кінаш О.В., Пелипенко Л.Б.,

Шевченко К.В.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС КАФЕДРИ ГІСТОЛОГІЇ,
ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ..... 346

Івашкевич О.В.

ШЕРІНГ, ЯК НОВА «ФІЛОСОФІЯ» БІБЛІОТЕК КРАЇНИ..... 351

Краєвська Н.О.

GOOGLE CLASSROOM ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ..... 356

Рибалкін І.М.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ..... 363

Стрельцова И.Н.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ РАЗВИТИЯ
УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ..... 369

НАУКИ ПРО ОСВІТУ ТА ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ В ЦІЛОМУ

Броневиц Т.А.

МЕТОДИКА ИЗУЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА 375

Величенко А.М., Коротя В.В., Совгіря Т.М.

АНАЛІЗ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ
СПРИНТАРСЬКИМ БІГОМ 383

Височина Н.В.

ПЕДАГОГІКА ТА МЕДИЧНА ОСВІТА: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ 386

Гурська О.В., Мироненко Л.Л.

НАВЧАТИ НАВЧАТИСЯ АБО ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В
НУШ 390

Осташова Я.В.

УПРАВЛЕНЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РОССИЙСКИХ И
ЗАРУБЕЖНЫХ УНИВЕРСИТЕТАХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ..... 400

Перельгин В.В., Склярова Н.А., Жариков М.В., Склярова Л.В.,

ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПРЕПОДАВАНИЯ
ДИСЦИПЛИНЫ «БЕЗОПАСНОСТЬ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ» НА
ФАКУЛЬТЕТЕ ПРОМЫШЛЕННОЙ ТЕХНОЛОГИИ ЛЕКАРСТВ..... 408

Руденко Н.М.

ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ
МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ..... 416

Hatsianovich Ya., Puhteeva I.

STUDY OF THE STRUCTURE OF THE INCIDENCE OF RESPIRATORY DISEASES IN CHILDREN ON THE BASIS OF THE INFECTIOUS DISEASES DEPARTMENT OF THE MINSK REGIONAL CHILDREN'S CLINICAL HOSPITAL 421

Шмалько Ю.В.

ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ..... 424

НАУКОВА ПРОБЛЕМА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Руденко Володимир Миколайович

доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційно-
комунікаційних технологій і методики викладання інформатики Рівненського
державного гуманітарного університету

ORCID iD: 0000-0001-5986-264X

У науковому співтоваристві на сьогодні склалася стійка принципова позиція щодо місця і ролі наукової проблеми в структурі педагогічного дослідження. Так, за словами С. Гончаренка «Будь-яке педагогічне дослідження починається з визначення проблеми, яка виділяється для спеціального вивчення» [1, с. 20]. На думку В. Беркова, не буває і не може бути безпроблемного дослідження. Будь-яка наукова діяльність присвячена вирішенню проблем. «З проблеми починається науковий пошук» [2, с. 34]. Більш того, «дослідження, яке не починається з постановки проблеми, впевнений В. Карпович, приречене на те, щоб залишитися безпредметним. В результаті дослідження можна отримати лише «погляд на щось», але не наукову теорію» [3, с. 19]. Мирослав Краєвський вважає формулювання дослідницької проблеми основою педагогічного дослідження, дуже важливим питанням, на яке має дати відповідь дослідження [4, с. 11]. Єжи Апанович додає, що невизначення в тематиці дослідницької діяльності проблеми та предмета дослідження спричиняє, що робота виглядає бутафорською, позбавленою наукових особливостей та елементів. Така робота стає випадковим набором інформації, фактів, методів і ніколи не приносить нових рішень, не мотивує і не стимулює виконавця мислити і діяти творчо. Категорія «проблема дослідження» є ще й визначальним фактором робочого методу

дослідження, оскільки метод дослідження є функцією проблеми [5, с.101]. До того ж слід додати, що коректно сформульована дослідницька проблема, яку іноді називають центральним тезою роботи, є одним з основних критеріїв наукового дослідження [6, с. 37]. Отже, необхідність наукової проблеми в педагогічних дослідженнях можна вважати аксіомою.

Проте, найбільш слабким місцем навіть для дисертаційних досліджень в галузі освіти залишається те, що пов'язано з постановкою проблеми дослідження, недостатня увага до цієї важливої категорії і навіть її ігнорування [7, с. 64]. Підтвердженням цього є результати аналізу авторефератів кандидатських дисертацій за спеціальністю 13.00.04, захищених в останні 5-6 років, який показав, що існує чимало таких робіт, у яких не тільки не виділяється рубрика «проблема дослідження», але проблемою попросту нехтується.

Одна з головних причин помилок і недоліків у визначенні проблеми дослідження полягає в нерозумінні гносеологічної сутності методологічної категорії «проблема». Магістрантів і аспірантів вчать, що проблема наукового дослідження полягає в протиріччі між суцільним і належним, і це приймається за проблему. При цьому не береться до уваги, що поставлена «проблема» може бути чисто практичною і не вимагає теоретичних пошуків. В результаті кваліфікаційні роботи перетворюються в розгорнуті методичні розробки і не додають нового знання про об'єкт і предмет дослідження.

Серед змістовних ознак поняття проблеми існує помилкове зведення (редукцію) проблеми до банального питання, що має місце у науковій, навчальній та методичній літературі. Одним із джерел цієї помилки можна вважати некритичне запозичення формулювань, запропонованих укладачами тлумачних словників. Так, згідно з новим тлумачним словником української мови проблема трактується як «складне теоретичне або практичне питання, яке слід розв'язати» [8, с. 16]. У працях польської методологічної школи проблема також нерідко ототожнюється з питанням: «це питання про природу

досліджуваного явища, про сутність відносин між подіями» [9, с. 43]; «це те ж саме, що і певне питання або набір питань, на які має відповісти дослідження [10, с. 103]; «дослідницькі проблеми – це питання, відповіді на які ми шукаємо за допомогою досліджень» [11, с. 55] і т. д.

Однак, для категорії «проблема» родовим виступає поняття «завдання», яке не зводиться до питання. Адже завдання містить, окрім питання, дві необхідні частини: вихідні дані та умови, без яких завдання не має сенсу. Отже, будь-яка наукова проблема – це завдання (система завдань), але не всяке завдання є проблемою. Завдання не вимагає залучення нових знань для свого рішення, в той час як проблема не може бути вирішена відомими методами [12, с. 44-47]. Тому наукова проблема й вимагає наукового дослідження.

Недоліки в постановці проблем в прикладних педагогічних дослідженнях можна звести до наступних:

1) Проблема не сформульована явно. Це може свідчити або про відсутність її як такої і тоді так звана «дослідницька діяльність» безпідставна, або дослідник не здатний визначити (виявити) наукову проблему, що може викликати сумніви в його науковій компетентності.

2) Проблема ототожнюється з практичним завданням, коли дослідник йде від запитів практики, а рішення наукової проблеми вважає поліпшенням лише практичної діяльності. Однак, запит практики не є науковою проблемою, а служить стимулом для її постановки. Такі завдання як «вдосконалення», «подолання», «підвищення рівня» і т. п. відносяться до сфери практики. Наприклад, проблема для науки полягає не в тому, щоб оптимізувати процес навчання, а в тому, щоб отримати знання про умови, основні етапи та методи роботи, що забезпечують успіх у цій справі [6, с. 274 -276].

3) Формулювання проблеми зводиться до пізнавальних протиріччя, наприклад, визнають необхідність наукової проблеми, але розуміють її як «об'єктивну суперечність між запитом практики і обмеженими можливостями науки» [1, с. 20]. Виявлення протиріччя між деякою потребою і існуючими

засобами її адекватного задоволення безпосередньо не породжує проблему, а є лише центральним моментом будь-якої проблемної ситуації. Деякі протиріччя не потребують нового наукового знання і не стимулюють його пошук.

4) Під проблемою розуміють невирішене наукою завдання, що по суті є різновидом ототожнення наукової проблеми і практичного завдання. Як відомо, завдання педагогіки становлять ряд основних груп, зокрема: а) вдосконалення змісту освіти; б) розробка нових засобів навчання; в) підготовка підручників; г) комп'ютеризація учительської праці; д) виявлення шляхів посилення виховної ролі уроку; є) вдосконалення змісту і методики виховання; з) розробка шляхів демократизації та гуманізації життя і діяльності школи [13, с. 22]. З наведеного переліку очевидно, що ці завдання не можуть виступати в якості наукової проблеми конкретного наукового дослідження.

5) Проблема дослідження ототожнюється з метою, що, підтверджується їх однаковим формулюванням або прямим посиленням, наприклад: «мета – вирішити зазначену проблему». Однак, мета дослідження позначає хоча б в загальних рисах результат, який планується отримати в ході дослідження [14].

Ще одна причина криється в практиці організації науково-дослідницької (навчально-дослідницької) діяльності у вищій школі і академічних установах, яка починається з процедури вибору здобувачем (студентом, аспірантом) теми кваліфікаційної роботи. Теми, як правило, визначається науковим керівником, після чого вони затверджуються наказом ректора, або вченою радою науково-освітнього закладу. Початком дослідницької діяльності є обґрунтування актуальності і постановка проблеми. Парадокс ситуації полягає в тому, що тема, яку формулюють спочатку, повинна відображати проблему, яка визначається лише потім в ході самого дослідження, а не навпаки.

Причина цього парадоксу криється в тому, що існує логіка дослідження (процес дослідницької роботи), але є й логіка викладу матеріалу, які не можна ототожнювати. Логіка дослідження стосується насамперед відбору та аналізу фактів дійсності, а логіка викладу зібраного матеріалу відноситься до проблеми

презентації, несуперечливого опису отриманих результатів. Така «подвійна» логіка, нерідко вводить в оману особливо початківців дослідників. Розрізняючи «логіку дослідження» і «логіку викладу його результатів», які зазвичай не збігаються, пропонується скласти два проекти пошуку: конспект дослідження і детальний план викладу результатів.

Як виникає («народжується») і відбивається в свідомості дослідника проблема? На думку Г. Щедровицького, «будь-яка робота, в тому числі і науковий пошук, починається аж ніяк не з проблем. Людина, отримавши завдання, починає виконувати його і може робити це швидко або довго, може розв'язати або не розв'язати, і так може тривати без кінця – у всій цій діяльності немає ні рефлексії, ні роздуму як такого, ні розуміння» [15, с 114-115]. Але якщо дослідник схильний до роздумів, то тоді може статися якісний перехід в процесах мислення: «Я зрозумів! У мене не завдання, а, напевно, проблема!». Це означає принципову зміну орієнтирів і стратегії всієї роботи. «Це буде не ситуація рішення завдання, а проблемна ситуація». Перехід в проблемну ситуацію може бути здійснений, поставивши питання: «Як ви це робите? І чому ви робите це так, а не інакше? Може, все це можна робити по-іншому?». Ці питання переводять дослідника в план проблематизації [15, с 119-125].

Проблему нерідко визначають образно як «знання про незнання. Парадоксальність цього феномена усвідомлювали ще філософи Стародавньої Греції: яким чином ми можемо шукати те, чого не знаємо, а якщо ми знаємо що шукаємо, то, що ж нам ще шукати? На питання про те, «як взагалі можна пізнавати невідоме, якщо ми про нього ще нічого не знаємо?!» відповідь можна знайти при аналізі психологічних механізмів наукового мислення. За словами А. Брушлинського, процес мислення починається з аналізу проблемної ситуації, в результаті чого виникає завдання – проблема у власному розумінні слова. Виникнення завдання – на відміну від проблемної ситуації – означає, що вдалося хоча б попередньо і приблизно розчленувати відоме і невідоме. Але дослідник не знає, яким буде шукане рішення, тобто початок мислення вже є, а

«кінця» його ще немає. По ходу мислення хоча б у мінімальному ступені вже передбачається, яка саме ознака пізнаваного об'єкта буде виділена і проаналізована, яка властивість об'єкту виступає на передній план. В цьому проявляється спрямованість, вибірковість, детермінованість мислення [16, с 59-63]. Інакше кажуть, невідоме шукане виділяється і аналізується через його відносини з уже відомим. Отже, невідоме не є якась «абсолютна порожнеча», з якою взагалі неможливо оперувати. Воно існує об'єктивно в певній системі відносин, що зв'язують його з тим, що вже дано в проблемі. Такий спосіб відкриття нового, раніше невідомого є тим самим вихідним механізмом передбачення цього невідомого.

Отже, джерелом дослідницької проблеми виступає проблемна ситуація. Проблемна ситуація передує проблемі, відображається у свідомості дослідника, однак не є фрагментом об'єктивної реальності, а лише сторона суб'єктно-об'єктивного ставлення. «Проблемна ситуація, що виникає в процесі практичної або духовної діяльності, є протиріччя між певною соціальною потребою і існуючими засобами її адекватного задоволення». Відповідно «Проблема є вихідна форма організації знань, що представляє собою систему висловлювань про проблемну ситуацію і сукупність питань, рішення яких необхідне для її вирішення шляхом отримання нового знання». Істотною відмінністю *проблеми* від *завдання* є те, що для рішення *проблеми* обов'язковим є отримання нового знання, в той час як для *завдання* досить виконати перетворення наявних знань [17, с 14-16].

Для коректної постановки проблем методологічний апарат повинен включати, принаймні, такі поняття, як «проблемна ситуація», «проблема», «проблемна область», «середовище проблемної ситуації», «наукова проблема» і «завдання» (взаємозв'язок цих понять показана на рис. 1).

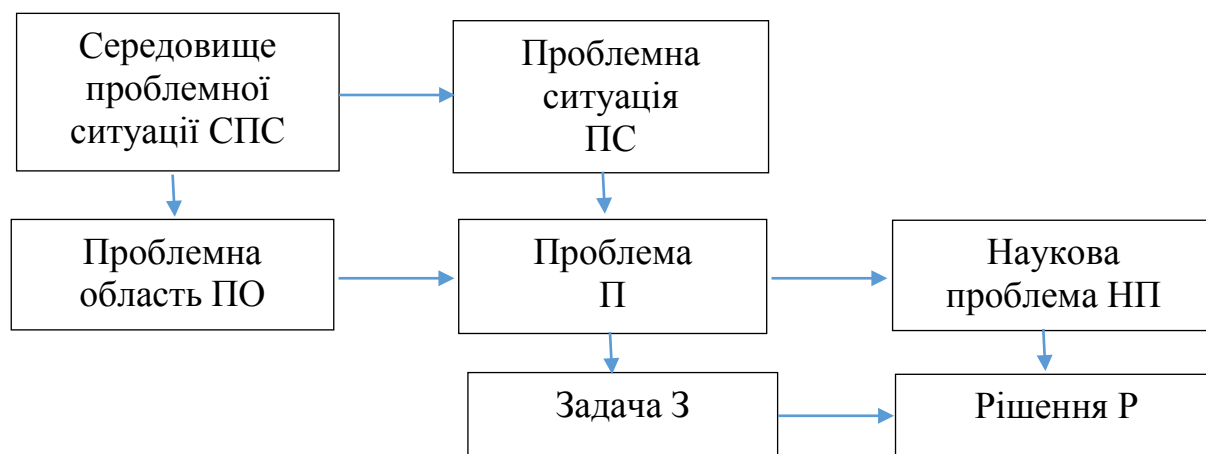

Рис. 1.

Проблемна ситуація стає предметом осмислення, а результатом останнього є формулювання проблеми. Проблемна ситуація породжує проблему, є рушійною силою наукового дослідження, в той час як проблема є його вихідним, початковим моментом. Пропонується розгорнутий план змісту проблеми:

1. *Формулювання проблеми*: висування центрального питання; виявлення протиріччя; визначення кінцевих результатів дослідження.

2. *Побудова проблеми*: поділ проблеми на питання; впорядкування і формулювання питань і підпитань; визначення обмежень.

3. *Оцінювання проблеми*: визначення умов для вирішення проблеми (час, можливість експерименту, вибір методів тощо); виявлення напрямків вирішення проблеми; встановлення ступеня проблемності (відомого і невирішеного); пошук альтернатив для вирішення інших питань; ступінь розробленості проблеми.

4. *Обґрунтування проблеми*: встановлення змістовних зв'язків проблеми з іншими проблемами; актуальність, реальність, необхідність та важливість проблеми; компрометація – висування заперечень проти проблеми; внесення понять, термінів щодо проблеми; виклад змісту проблеми [2, с 123-126].

Ступінь коректності проблеми значною мірою залежить від змісту використовуваних понять. Можна довго сперечатися з опонентами щодо питання, «педагогіка – це наука чи мистецтво», якщо не уточнити, що таке наука і що таке мистецтво, або, наприклад, чи «вміє машина мислити» і «чи може комп'ютер замінити вчителя» та ін. Слід відрізнити нерозв'язні проблеми від некоректних. Нерозв'язні проблеми можуть бути правильно сформульованими, а некоректні ґрунтуються на помилкових передумовах. Отже, в нерозв'язних проблемах передумови є істинними, а в некоректних – помилковими. У науковій проблемі головне знайти не стільки відповідь, скільки спосіб її вирішення. Основна характеристика проблеми полягає в тому, що має місце невідомий спосіб її вирішення, саме в цьому проблема принципово відрізняється від не-проблеми. [16, с 100-113].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наукова проблема як форма знання має двояку природу, вона має характерні ознаки. Зовнішні ознаки проблеми – це форма питального речення, внутрішні ознаки – наявність передумов, що містять інформацію про об'єкт, для пізнання якого потрібне додаткове дослідження. Формулювання проблеми є першим кроком до її вирішення через придбання нового знання, а процес наукового пізнання розвивається від визначення проблеми через конструювання гіпотези до обґрунтування теорії.

Наукова проблема – це форма мислення, що характеризує недостатність наявних засобів досягнення мети наукового пізнання, подолання якої можливо лише за допомогою дослідження. Пошук, формулювання і рішення проблем – основна риса наукової діяльності; проблеми визначають характер діяльності як наукової або псевдонаукової. Критерії правильно поставленої проблеми: 1) наявність попереднього наукового знання в даній області; 2) логічна правильна її побудова; 3) істинність всіх передумов; 4) достатня обмеженість проблеми; 5) вказівки на умови існування рішення.

Поставити проблему – значить: відокремити відоме і невідоме; визначити пояснені раніше факти і ті, що вимагають пояснення; наводити факти що відповідають теорії та ті, що їй суперечать; сформулювати питання, що конкретизують зміст основної проблеми; обґрунтувати актуальність і важливість рішення проблеми для науки і практики; намітити послідовність вирішуваних завдань і методи, які будуть застосовуватися при цьому.

Список використаних джерел

1. Гончаренко, С. (2008). *Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям*. Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця». 278 с.
2. Берков, В. (1979). *Научная проблема: Логико-методологический аспект*. Мн.: Белорус. гос. ун-т. 128 с.
3. Карпович, В. (1980). *Проблема, гипотеза, закон*. Новосибирск: Наука. 176 с.
4. Krajewski, M. (2006). *Badania pedagogiczne*. Płock. 55 str.
5. Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna*. Gdynia. 154 str.
6. Краевский, В. та Бережнова, Е. (2006). *Методология педагогики*. Москва: Издательский центр «Академия». 400 с.
7. Леднев, В. (2002). *Научное образование: развитие способностей к научному творчеству*. Издание второе, исправленное. Москва: МГАУ. 120 с.
8. *Новий тлумачний словник української мови*, (2006). Том 3. Київ: вид-во «Аконіт». 926 с.
9. Pilch, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*. Wydawnictwo Żak, Warszawa. 372 str.
10. Łobocki, M. (2007). *Wprowadzenie do metod badań pedagogicznych*. Wydawnictwo Impuls Kraków. 286 str.
11. Pieter, J. (1967) *Ogólna metodologia pracy naukowej*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN. 472 str.
12. Прытков, В. (2013). Структура научной проблемы. *Теория и практика общественного развития*. сс. 44-47.

13. Фіцула, М. (2002). *Педагогіка*. Київ, Видавничий центр «Академія». 528 с.
14. Здор, Д. (2009). *Содержательная и структурная взаимосвязь проблемы и цели прикладного педагогического исследования*. Кандидат педагогических наук. Дальневосточный государственный гуманитарный университет.
15. Хрестоматия по работам Г.П. Щедровицкого. Москва: Дело. 2004. 208 с.
16. Брушлинский, А. (1996). *Субъект: мышление, учение, воображение*. Москва: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «Модэк». 392 с.
17. Никифоров, В. (2008). *Анализ проблемных ситуаций и методы решения проблем*. Рига: БРИ. 126 с.
18. Валеев, Г. (2005). *Методология научной деятельности в сфере социогуманитарного знания*. Москва: Наука. 234 с.

Самостійне електронне текстове
наукове періодичне видання комбінованого використання

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки»
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

Адреса оргкомітету та редакційної колегії:

м. Київ, Україна

E-mail: conference@openscilab.org

www.openscilab.org

ISSN 2709-670X

9 772709 670020